

تحلیل جغرافیای انتخابات در استان آذربایجان غربی (تناسب تسهیم، جری ماندرینگ)

زهرا پیشگاهی فرد^۱

کرامت رنجبر دستنایی^۲

چکیده

جغرافیای انتخابات دانشی است که به تفاوت‌ها و تشابهات الگوهای انتخاباتی در قلمروهای جغرافیایی در سطح ملی می‌پردازد. به همین جهت میان الگوهای انتخاباتی با سایر ساختارهای اجتماعی رابطه برقرار می‌کند. علی‌رغم جامعیت جغرافیای انتخابات و تنوع موضوعات آن، دو موضوع مهم در جغرافیای انتخابات، به‌ویژه انتخابات پارلمانی یکی "تناسب در تسهیم کرسی‌های پارلمانی" و دیگری "جری ماندرینگ" است.

استان آذربایجان غربی در مباحث جغرافیای انتخابات به‌واسطه اهمیت استان‌های مرزی و شرایط خاص قومیتی و زبانی از حساسیت خاصی برخوردار است و از این‌رو توجه به موضوع تناسب تسهیم و بحث جری ماندرینگ در این استان ضروری به نظر می‌رسد. این مقاله که برگرفته از یک تحقیق جامع در خصوص دو موضوع "تناسب تسهیم" و "جری ماندرینگ" است، تمام حوزه‌های انتخابیه استان دریا زده دوره مجلس شورای اسلامی را در برمی‌گیرد. داده‌های پژوهش با روش کتابخانه‌ای استخراج و تحلیل آن با استفاده از نرم‌افزار Spss در محیط GIS انجام شده است. نتایج پژوهش نشان داد که در حوزه‌های انتخابیه استان آذربایجان غربی "تناسب تسهیم" کرسی به جمعیت کمتر وجود دارد؛ و بررسی جری ماندرینگ در این استان نشان از آن دارد که "جری ماندرینگ" واقع نشده است.

واژگان کلیدی: تناسب تسهیم، جری ماندرینگ، حوزه‌های انتخابیه، مجلس شورای اسلامی، آذربایجان غربی

مقدمه

انتخابات به‌عنوان زیربنای دموکراسی مورد توجه تمام اینای بشر است. دموکراسی آخرین شیوه حکومتی است که بشر می‌تواند به آن دست یابد و دموکراسی در قرن بیست و یکم عبارت است از حکومت کردن مردم بر امور محیطی به‌واسطه نمایندگان منتخب خود (مجتهد زاده، ۱۳۹۱: ۹۷). همچنین دموکراسی فلسفه اجتماعی و جغرافیایی‌ترین شکل حکومت است (کافیانیراد، ۲۰۱۵: ۹۳). انتخابات یکی از ابزارها و سازوکارهای تحقق دموکراسی است و تأثیر ابزاری انتخابات بر دموکراسی سبب شده است تا جغرافیای انتخابات در کنار بررسی تأثیر پدیده‌های جغرافیایی بر انتخابات، بر برآیندهای دموکراتیک آن توجه شود (کاویانی راد، ۱۳۹۷: ۱۶۳). در این راستا جغرافیای انتخابات دانشی است که تفاوت‌ها و تشابهات الگوها و رفتارهای انتخاباتی در قلمروهای جغرافیایی در سطح ملی را بررسی می‌کند؛ و میان الگوهای انتخاباتی با سایر ساختارهای اجتماعی رابطه برقرار می‌کند و شاخه‌های وسیعی را در برمی‌گیرد که دو مقوله "تناسب در تسهیم" و "جری ماندرینگ" از جمله آن مقوله‌ها است.

^۱. استاد جغرافیای سیاسی، دانشکده جغرافیای دانشگاه تهران (نویسنده مسئول)

تسهیم نامتناسب نوعی سهم‌بندی سودارانه است و زمانی رخ می‌دهد که تحریف و دست‌کاری‌های بنیادی در اصل سهم برابر انجام گیرد. در سهم‌بندی سودارانه، ضریب جمعیتی هم به صورت نابرابر و هم به عنوان تنها سنجه در تخصیص کرسی‌های (شمار نمایندگان) نمایان می‌شود (Benoit & Kornhauser, 1989: 204). به نقل از کاویانی (راد)، و جری ماندرینگ روشی است که به وسیله آن مرزهای حوزه انتخاباتی به نفع و پیروزی بیشتر یک صخشد (گروه) در انتخابات پیش رو می‌پردازد (Maclean, 2009: 204). بر این پایه تناسب تسهیم و دست‌کاری در مرزهای حوزه‌های انتخاباتی (جری ماندرینگ) از جمله مباحث مهمی است که پیوسته در مبانی جغرافیای انتخابات مطرح بوده است.

هر دو مقوله "تناسب در تسهیم" و "جری ماندرینگ" مواردی قابل‌سنجش در دوره‌های مختلف انتخاباتی کشورها است که اگر به درستی انجام شود مرزهای حوزه‌های انتخاباتی از حالت استاتیک به حالت دینامیک تغییر یافته و طی یک برنامه نرم‌افزاری، این قابلیت را به کشورها می‌دهد که بتوانند تناسب تسهیم را در حوزه قانون‌گذاری پیاده‌سازی کنند.

از آنجاکه سازوکارهای مناسب برای دسترسی به چنین فرایندی در کشور، جستجو در داده‌های انتخاباتی پیرامون این دو محور در دهه‌های گذشته به منظور بازنمایی وضعیت گذشته تا حال است؛ تحقیق در این دو موضوع پایه‌ای‌ترین داده‌های مورد نیاز برای مجموعه مرزهای حوزه‌های انتخابیه از یک طرف و تناسب کرسی‌های مجلس با جمعیت هر حوزه انتخابیه از طرف دیگر است.

ضعف کاربرد از مطالعه صرف برای هر حوزه انتخابیه و دشواری در برهم بافت آن‌ها برای همه حوزه‌های انتخابیه کشور آن هم به صورت یکجا، مطالعه حوزه‌های انتخابیه در سطح استان‌ها را موجه و ضروری می‌سازد و عدم توجه به این مهم عدالت فضایی و دموکراسی هر فرد یک رأی را با ابهام مواجه می‌کند.

مجلس شورای اسلامی یکی از ارکان نظام در ایران است که وظیفه قانون‌گذاری و ریل‌گذاری برای دستیابی به بهزیستی و مدیریت بهینه کشور را به عهده دارد و از سویی نماد دموکراسی و حضور ملت در تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی به واسطه وکلای خود است. هر کرسی آینه‌ای از حوزه انتخابیه تحت وکالت است و عدم نسبت عادلانه بین کرسی و جمعیت هر حوزه نظر به تفاوت‌های جغرافیایی و اجتماعی می‌تواند بر نوع تصمیم‌گیری و قانون‌گذاری تأثیر بگذارد و با گذر زمان این مهم موجب نارضایتی را در سطح کشور ایجاد کند از این رو این مسئله در مناطق با مؤلفه‌های خاص اجتماعی و فرهنگی بیشتر نمود پیدا می‌کند؛ و چنان چه دست‌کاری در حوزه انتخابیه برای دستیابی به کرسی به واسطه عوامل جغرافیایی اتفاق بیفتد دموکراسی را با چالش جدی مواجه می‌کند و این خود در کنار عدم تسهیم عوامل نارضایتی را دوچندان می‌کند.

استان آذربایجان غربی به لحاظ همسایه بودن با سه کشور و دروازه ورود به کشورهای اروپایی و قفقاز و هم عوامل اجتماعی و فرهنگی و نحوه پراکنش جمعیت در حوزه‌های مختلف انتخاباتی و گاه تفکیک یا الحاق دو یا چند قلمرو شهرستانی به عنوان یک حوزه انتخابیه؛ و اثرات آن با توجه به الگوهای ساختاری و اجتماعی هر شهرستان بسیار حائز اهمیت است. جمعیت این استان برابر با ۳,۲۶۵,۲۱۹ نفر است و ۹ حوزه انتخابیه و ۱۲ کرسی در مجلس شورای اسلامی دارد. نظر به این که در استان آذربایجان غربی، در قلمرو مطالعات استانی و حوزه‌ای دو موضوع تناسب تسهیم و دست‌کاری در مرزهای حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی، در تمام ادوار مجلس شورای اسلامی که تا به حال پشت سر گذاشته‌ایم از اهم موضوعات در جغرافیای انتخابات است که مورد کنکاش قرار نگرفته است لذا در این پژوهش بررسی می‌کند که در این استان، دو موضوع تناسب تسهیم و دست‌کاری، در چه حوزه‌ها مشکل ایجاد کرده است و به دنبال پاسخ به پرسش‌های زیر است:

الف: آیا در حوزه‌های انتخابیه استان آذربایجان غربی، سهم‌بندی تعداد کرسی‌های مجلس شورای اسلامی با جمعیت تناسب دارد؟

ب: آیا می‌توان برخی جابه‌جایی‌ها در مرزهای حوزه انتخابیه استان آذربایجان غربی را در مفهوم جری ماندرینگ تلقی کرد؟

مواد و روش‌ها

در این پژوهش با استفاده از منابع کتابخانه‌ای، مصوبات مجلس شورای اسلامی، مرکز آمار ایران، اطلاعات تقسیمات کشوری وزارت کشور و مصاحبه با نمایندگان، داده‌های اولیه جمع‌آوری گردید؛ و با به‌کارگیری نرم‌افزار SPSS V22. پراکندگی و انحراف از معیار حوزه‌های انتخابیه استخراج گردید. همچنین با به‌کارگیری سیستم اطلاعات جغرافیایی نرم‌افزار GIS V10.4 نقشه‌های حوزه‌های انتخابیه قبل و بعد از تغییرات در ادوار مختلف ترسیم و بررسی شد؛ و با استفاده از یک یا چند روش از روش‌های شش‌گانه زیر به کشف مواردی از جری ماندرینگ می‌پردازد.

۱- روش اعلام‌شده بدیهی: بررسی سخنان مقامات مسئول که هدف، افشاگری بر اساس مستندات باشد.

۲. روش کلیت شرایط: رفتارهای گذشته یک مقام مسئول ذی‌نفع، فضای سیاسی گذشته و اهداف جریان‌ها که جری ماندرینگ را آشکار می‌کند.

۳. روش ارزیابی فرایند تغییر مرز: بررسی روند اداری انجام‌شده برای مشخص کردن هدف از تغییرات حوزه انتخابیه.

۴- روش بازرسی: بررسی ویژگی‌های یک نقشه، به‌صورت عینی و با کمک آمار توصیفی و نهایتاً شواهدی که رفتار غیرقانونی را نشان می‌دهد.

۵. روش مقایسه مقدماتی: مقایسه نقشه‌های یک برنامه اتخاذشده در مقابل نقشه‌های جایگزین پس از اعمال تغییرات در حوزه‌های انتخابیه و ایجاد شواهدی از رفتار غیرقانونی در حوزه‌های انتخابیه

۶. روش برتری واضح: مقایسه یک نقشه اتخاذشده در مقابل برنامه‌های جایگزینی که به‌سادگی قابل انجام بوده است ولی روش تقسیم سخت‌تری انجام‌شده است (Altman & Other, 2015:11).

بر این اساس میانگین جمعیت حوزه‌های انتخابیه کشور با فرمول زیر محاسبه‌شده است (دلاور، ۱۳۹۸:۸۵).

میانگین جمعیت حوزه انتخابیه کشور = (جمعیت فعلی ایران) تقسیم (نمایندگان تعداد)

و برای بررسی تسهیم جمعیتی حوزه‌های انتخابیه با ۹ طیف از پر نمایندگی با اختلاف منفی بسیار زیاد تا کم نمایندگی با اختلاف مثبت بسیار زیاد طبقه‌بندی شده است که به ترتیب که عدد پایه از تقسیم جمعیت کل کشور بر نمایندگان فعلی و عدد مذکور بر عدد ۵ (تعداد طبقات در نمودار نرمال) تقسیم شده است.

$$= \frac{\text{جمعیت فعلی ایران}}{\text{تعداد نمایندگان فعلی}} = \frac{57391X}{5} = \text{فاصله طبقات } n$$

و بر همین اساس حوزه‌های انتخابیه استان آذربایجان غربی در طیف‌ها به‌صورت زیر قرار می‌گیرد.

- ۱- اختلاف منفی بسیار زیاد با میانگین (عدد کوچک‌تر از ۵۷۳۹۱) ۲- اختلاف منفی زیاد با میانگین از (۵۷۳۹۲-۱۱۴۸۷۲) ۳-
- اختلاف منفی کم با میانگین از (۱۱۴۸۷۳-۱۷۲۱۷۳) ۴- اختلاف منفی بسیار کم با میانگین (۱۷۲۱۷۴-۲۲۹۵۶۴) ۵- نرمال با میانگین (۲۲۹۵۶۵-۳۴۴۳۴۶) ۶-
- اختلاف مثبت بسیار کم با میانگین (۳۴۴۳۴۷-۴۰۱۷۳۷) ۷- اختلاف مثبت کم با میانگین (۴۰۱۷۳۸-۴۰۱۷۳۸) ۸-
- اختلاف مثبت زیاد با میانگین (۴۵۹۱۲۹-۵۱۶۵۱۹) ۹- اختلاف مثبت بسیار زیاد با میانگین (بزرگ‌تر از ۵۱۶۵۲۰).

تعیین واریانس^۱

برای محاسبه شاخص پراکندگی باثبات و معتبر باید از ارزش‌های عددی کلیه نمره‌ها استفاده کرد. از بین شاخص‌های مرکزی، میانگین، شاخص باثبات و معتبرتری است. در صورتی که بتوانیم فاصله بین هر یک از اعداد تا میانگین را تعیین کنیم، قادر خواهیم بود تا یک شاخص پراکندگی باثبات و معتبر را محاسبه کنیم. این روش در محاسبه واریانس و انحراف استاندارد به کار برده می‌شود. واریانس یک شاخص پراکندگی است که از طریق محاسبه انحراف نمره‌ها از میانگین محاسبه می‌شود و عبارت است از میانگین انحراف نمره‌ها از میانگین یا مجذور انحراف نمره‌ها از میانگین، تقسیم بر تعداد نمره‌ها. (همان: ۱۰۵). در این پژوهش از فرمول زیر برای محاسبه واریانس استفاده شده است؛ و با استفاده از نمودار هیستوگرام وضعیت جامعه آماری ترسیم شده است.

$$\text{Variance} = \frac{\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2}{n}$$

مبانی نظری

جغرافیای انتخابات^۲

جغرافیای انتخابات به تجزیه و تحلیل الگوهای فضایی در رأی‌گیری می‌پردازد و قصد دارد عوامل خاص فضایی را که بر تصمیم‌گیری رأی‌دهندگان تأثیر می‌گذارد کشف کند، در حالی که نظریه‌های رفتار رأی‌دهندگان به‌طور کلی به دنبال توضیح نتایج انتخابات در سطح فردی است اما در بسیاری از موارد، رشته‌های جغرافیای انتخابات و تجزیه و تحلیل رفتار رأی‌گیری به دلیل اهداف تحقیقاتی خود به یکدیگر وابسته هستند. این دو زیرشاخه از بسیاری جهات باهم همپوشانی دارند، زیرا رفتار رأی‌دهندگان تا حد زیادی تحت تأثیر محیط اجتماعی و تعاملات روزمره آن‌ها است (Kovalcsik & Ntombifuthi, 2019: 207). برخی نیز جغرافیای انتخابات را صرفاً مطالعه نوع تصمیمات و نتایج آرای رأی‌دهندگان نواحی مختلف دانسته‌اند (Estes, 2006: 3). جغرافیای انتخاباتی قبل از آنکه نقشه‌برداری آراء باشد، مطالعه کارزارهای انتخاباتی، احزاب سیاسی، نظام‌های انتخاباتی و جری ماندرینگ را شامل می‌شود (Sam, 2019: 242). لذا در جغرافیای انتخابات سه رویکرد اصلی عبارت‌اند از:

۱- جغرافیای رأی‌گیری (نقشه‌برداری و تجسم آراء) ۲- تأثیرات جغرافیایی بر رأی‌گیری (تأثیر مکان بر ترجیحات و رفتارهای سیاسی) ۳- جغرافیای نمایندگی (تجزیه و تحلیل نظام‌های انتخاباتی) (Forest, 2017).

درواقع، ساختار سیستم انتخاباتی، از جمله جری ماندرینگ، بسیار مهم است چرا که کشف می‌کند چگونه اقلیت‌های سیاسی و نژادی - قومی می‌توانند (نمی‌توانند) بر قدرت تأثیر بگذارند (Crane, 2018: 12). جغرافیای انتخابات نشان داده است که احزاب بازیگران مهمی در شکل دادن به فرهنگ‌های سیاسی محلی هستند و زمینه‌ای مبتنی بر مکان را فراهم می‌کنند که از ترجیحات رأی‌دهنده آگاه هستند و فضا را سازمان‌دهی می‌کنند (Agnew: ۱۹۹۶) (Johnston & Pattie: ۲۰۱۸) (Shin, ۲۰۰۶). بر این اساس جغرافیای انتخابات به بررسی نقشه‌های انتخاباتی، ترسیم مرزهای رأی‌دهی، آمار کمی جغرافیایی انتخابات و مطالعات انتخاباتی می‌پردازد؛ و چگونگی تأثیر جغرافیا در فهم انتخابات و شکل‌گیری دموکراسی را نشان می‌دهد، بنا بر مطالب بیان شده جغرافیای انتخابات به سه رویکرد مهم می‌پردازد؛ اول الگوی رأی‌گیری و رأی‌دهی و نقشه‌های جغرافیای انتخاباتی. در مرحله بعد، به تأثیرات جغرافیایی در رأی‌گیری، مانند اثرات همسایگی و سوم، نظام‌های انتخاباتی و پیامدهای آن‌ها مانند جانب‌داری و سوءاستفاده انتخاباتی و تأثیر آن‌ها در انتخابات و مردم‌سالاری می‌پردازد (Shin, 2015: 279-296).

¹ Variance

² Electoral Geography

جری ماندرینگ^۱

فرهنگستان زبان و ادب فارسی واژه "کژ حوزه‌بندی"^۲ و "سمندر بازی" را معادل جری ماندرینگ آورده است (apll.ir) و آن را چنین تعریف کرده است. روشی برای تغییر نتایج انتخابات از طریق بازآرایی حوزه‌های انتخابیه. از آنجاکه در جری ماندرینگ مرزها قابل تغییر هستند و مرزهای جدید می‌سازند و این اصطلاح به مجموعه اقداماتی اطلاق می‌شود که طی آن یک گروه، طبقه اجتماعی یا جناح سیاسی تلاش می‌کند با دست‌کاری در مرزبندی حوزه‌های رأی‌گیری در یک شهر یا ایالت یا به عبارتی در یک حوزه انتخابیه، بر نتیجه رأی‌گیری در این نواحی به‌نوعی که نتیجه یا نام کاندیدای موردپسند آن حزب از صندوق بیرون آید، اثر بگذارد (فرهنگستان زبان و ادب فارسی). جری ماندرینگ اولین بار در ایالات‌متحده مطرح شد و البریج گری در ناحیه اسکس ایالت ماساچوست قانونی را در سال ۱۸۱۲ تصویب کرد که در این قانون حوزه‌های جدید ایالتی را دست‌کاری نمود؛ که نتیجه این قانون موجب شد، رأی حزب فدرالیست در چند منطقه تثبیت شود (Griffith, 1907:27). جری ماندرینگ منافع رأی‌دهندگان را نادیده می‌گیرد و آنان را دور می‌زند (Gene, ۲۰۱۸) جری ماندرینگ عمل دست‌کاری مرزهای حوزه‌های انتخابیه است به شکلی که به یک حزب سیاسی یا رقبای خود (فرد یا گروه خاص سیاسی یا حزبی) یک مزیت ناعادلانه هدیه می‌کند، یا عواملی که موجب تضعیف الگوی رأی‌گیری گروه‌های اقلیت قومی یا زبانی می‌شود را بیان می‌کند (Elster, 2005:224). به این ترتیب کاریکاتوری طنزگونه توسط تیزدال در نشریه بوستون چاپ شد و این گرافیک دست‌کاری در مرزهای ایالت‌ها را به شکل یک حیوان افسانه‌ای شبیه سمندر نشان می‌داد. از آن پس "Gerry-mander" و اصطلاح جری ماندرینگ در جهان گسترش پیدا کرد (Liptak, 2017) (Sauer, 2020, 408)؛ و نیز جهش نمایندگی^۳ از جمله اصطلاحاتی هست که به این واژه داده شده است (Charles, 2019:2). وب‌سایت کنگره آمریکا جری ماندرینگ را چنین تعریف می‌کند: تجدید کردن مرز، یا تعیین مجدد محدوده و ترسیم مرزها، به‌ویژه حوزه‌های انتخابیه‌ی ایالت‌ها، شهرستان‌ها یا سایر موارد درزمینه انتخابات که برای ایجاد توازن فضایی در ایالت‌ها انجام می‌شود (که در ایالات‌متحده، به آن تجدید توزیع گفته می‌شود) اما به‌جای عدالت فضایی، تجدید حدود نامتعادل یا تبعیض‌آمیز به وجود می‌آورند "جری ماندرینگ" نامیده می‌شود (LOC, 2012)؛ بنابراین هرگاه مرزهای حوزه‌های انتخابیه یا ایالت‌ها به‌گونه‌ای ترسیم شود تا نامزدهای یک حزب بتوانند یک کرسی بیشتر را به دست بیاورند و قدرت خود را تقویت کنند جری ماندرینگ نامیده می‌شود (The New York Times, 2019). جری ماندرینگ روشی است که به‌وسیله آن مرزهای حوزه انتخاباتی به نفع و شانس پیروزی بیشتر یک شخص (یا گروه) در انتخابات پیش رو می‌پردازد (Maclean, 1995:204)؛ بنابراین هرگونه دست‌کاری در مرزهای حوزه‌های انتخابیه که می‌تواند در قالب قانون و یا غیرقانونی صورت گیرد و معمولاً زمانی که افراد یا گروه‌ها به قدرت می‌رسند و برای حفظ و افزایش کرسی‌های خود در مجلس اقدام به دست‌کاری در مرزهای حوزه انتخابیه می‌زنند تا به کرسی‌های بادوام و مستمر دست یابند جری ماندرینگ می‌گویند. (پیشگاهی فرد، ۱۳۹۸: جغرافیای انتخابات). جری ماندرینگ سیاسی، طراحی عمدی مرزهای حوزه‌های مجلس قانون‌گذاری به نفع گروه‌های سیاسی یا افراد به‌نحوی که تناسب و تسهیم جمعیتی نادیده گرفته شود اطلاق می‌شود (Forgette & Platt, 2005:934). مارکینگ جنز و دیگران دست‌کاری عمدی مرزهای حوزه‌های انتخاباتی برای رسیدن به اهداف سیاسی را جری ماندرینگ می‌نامند (پیشگاهی فرد و دیگران، ۱۳۸۶:۲۵۸).

بنا بر مطالب مطرح‌شده جری ماندرینگ با سه مؤلفه اصلی مطرح می‌شود اول آن که دست‌کاری یا طراحی ثانویه در مرزهای حوزه‌های انتخاباتی انجام‌شده باشد دوم: مزیت حزبی که موجب استمرار نمایندگی جناح یا شخصی در همان حوزه گردد و سوم نامنظم بودن نقشه حوزه انتخاباتی (The American Heritage Dictionary: ۲۰۱۹).

¹ Gerrymandering

² Gerrymandering

³ leapfrog

⁴ LIBRARY OF CONGRESS USA

تسهیم نامتناسب^۱

تسهیم نامتناسب نوعی نابرابری سیستم‌های انتخاباتی بر اساس جمعیت حوزه‌های انتخابیه است. به طوری که این مورد، نقض اصل دموکراتیک "یک نفر، یک رأی" است و در مرزهای حوزه انتخابیه با اندازه‌های جمعیتی مختلف یک نماینده وجود داشته باشند و مردم در مناطق کم جمعیت دارای نمایندگی بیشتر نسبت به مناطق با جمعیت بیشتر است و ارزش هر رأی در مناطق کم جمعیت بیشتر از مناطق پر جمعیت است؛ و این عدم تناسب منجر به تعداد بیشتری کرسی‌ها برای حزب شود (Johnston, 2002: 1).

تسهیم در فرهنگ فارسی معین به معنی سهم‌بندی کردن است (معین، ۱۳۸۱: ۴۵۳). در فرهنگ فارسی عمید سهم‌بندی کردن و جزء جزء کردن تعریف شده است (عمید، ۱۳۸۹: ۳۴۴). تسهیم نامتناسب اصطلاحی است که به منظور تعریف نواحی انتخاباتی کوچک در ناحیه‌هایی که حمایت از یک حزب شدیدتر است، صورت می‌گیرد تا بدین صورت حزب مورد نظر یا گروهی خاص از کرسی‌های بیشتری بهره‌مند شوند (پیشگاهی فرد، ۱۳۸۶: ۲۶۸).

تسهیم در یک کشور را می‌توان نوعی ناحیه بندی تعریف کرد، نوعی کنش و تصمیم سیاسی برای مدیریت فضای جغرافیایی. ناحیه بندی خود نوعی تسهیم است که در فضای یک کشور برای مدیریت بهینه اعمال می‌شود. ناحیه بندی نوعی تسهیم است که می‌توان آن را شکلی از سازمان‌دهی سیاسی فضای جغرافیایی دانست که در سازمان‌دهی سیاسی زمینه‌ها و بسترهای مناسبی برای مشارکت نهادینه و مستمر مردم فراهم نموده و در عین حال آزادی عمل فردی را در تمام فعالیت‌های اقتصادی، سیاسی و فرهنگی مهیا نماید (کریمی پور، ۱۳۸۱: ۲۹).

تجزیه و تحلیل و داده‌ها

استان آذربایجان غربی

جمعیت استان ۳,۲۶۵,۲۱۹ نفر و مساحت آن ۳۷,۴۳۷ کیلومترمربع است استان آذربایجان غربی در شمال غربی ایران قرار گرفته است و بین ۳۵ درجه و ۵۸ دقیقه تا ۳۹ درجه و ۴۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۴ درجه و ۳ دقیقه تا ۴۷ درجه و ۲۳ دقیقه طول شرقی در شمال غرب ایران واقع شده است از شمال به کشورهای جمهوری آذربایجان و ترکیه، از مغرب به کشورهای ترکیه و عراق از جنوب به استان کردستان و از مشرق به استان آذربایجان شرقی و استان زنجان محدود است (قسمتی و دیگران، ۱۳۹۹: ۲). این استان ۹ حوزه انتخابیه دارد. این استان ۱۲ نماینده دارد و ارومیه با ۳ نماینده بیشترین نماینده را به خود اختصاص داده است. سایر حوزه‌های انتخابیه ۱ نماینده در مجلس شورای اسلامی دارد.

شکل (۱). نقشه موقعیت جغرافیایی استان شکل (۲). نقشه موقعیت جغرافیایی حوزه‌های انتخابیه

¹ Malapportionment

حوزه ارومیه

شهرستان ارومیه به مرکزیت کلان‌شهر ارومیه با جمعیتی بالغ بر ۱'۰۴۰'۵۶۵ نفر در استان آذربایجان غربی در شمال غرب ایران واقع شده است. ارومیه در گذشته چیچست نام داشت

به دلیل موقعیت ویژه شهرستان و قرار گرفتن در محل تلاقی و معبر منطقه قفقاز، ارمنستان، آسیای صغیر و بین‌النهرین، تحولات تاریخی مختلف به خود دیده است. اکثریت جمعیت شهرستان را ترک‌های آذربایجانی و عده‌ای را نیز کردها و مسیحیان آشوری و ارمنی تشکیل می‌دهند. زبان‌های رایج در میان مردم شهرستان ارومیه علاوه بر ترکی آذربایجانی عبارت است از: کردی و درصدی هم ارمنی و آشوری (Tor e:2018).

بر اساس مصوبه سال ۱۳۶۶ وضعیت این حوزه انتخابیه شامل شهرستان ارومیه که محدود به شهر ارومیه، بخش مرکزی ارومیه، بخش صومای برادوست ارومیه، بخش انزل ارومیه، بخش سیلوانه ارومیه (قانون تعیین محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی)؛ و بر اساس آخرین قانون تقسیمات کشوری محدود به شهرستان ارومیه که در شامل شهر ارومیه، بخش مرکزی، بخش صومای برادوس، بخش انزل، بخش سیلوانه، بخش نازلو می‌باشد (وزارت کشور، ۱۳۹۸: فرم ۵۲).

بررسی دو مقوله تناسب تسهیم و جری ماندرینگ در این حوزه انتخابیه نشان می‌دهد که:

با توجه به جمعیت و وجود سه نماینده در مقایسه با متوسط کشوری این حوزه انتخابیه به ازای هر ۳۴۶۸۵۵ نفر یک نماینده در مجلس حضور دارد و در طیف اختلاف مثبت بسیار کم با میانگین ۳۴۴۳۴۷-۴۰۱۷۳۷ قرار می‌گیرد و واریانس این حوزه ۰.۵۹ است که در طیف کم نمایندگی و پرجمعیتی در محدوده نرمال قرار دارد. با توجه به عدم تغییر در مرزهای حوزه جغرافیایی از دوره اول مجلس شورای اسلامی تا دوره یازدهم، جری ماندرینگ در این حوزه واقع نشده است.

حوزه بوکان

بر اساس مصوبه سال ۱۳۶۶ وضعیت این حوزه انتخابیه شامل بخش بوکان و مهاباد بوکان بوده است (قانون تعیین محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی)؛ و بر اساس آخرین قانون تقسیمات کشوری محدود به شهرستان بوکان که شامل شهر بوکان، بخش مرکزی، بخش سیمینه بوده است. (وزارت کشور، ۱۳۹۸: فرم ۵۲).

بررسی دو مقوله تناسب تسهیم و جری ماندرینگ در این حوزه انتخابیه نشان می‌دهد که:

با توجه به جمعیت، این حوزه انتخابیه در طیف نرمال با میانگین ۲۲۹۵۶۵-۳۴۴۳۴۶ قرار می‌گیرد و واریانس این حوزه ۰.۳۵ صدم است که در طیف نرمال قرار می‌گیرد؛ و نظر به عدم تغییر در مرزهای حوزه جغرافیایی از دوره اول مجلس شورای اسلامی تا دوره یازدهم، جری ماندرینگ در این حوزه واقع نشده است.

حوزه پیرانشهر و سردشت

بر اساس مصوبه سال ۱۳۶۶ وضعیت این حوزه انتخابیه محدود به شهرستان پیرانشهر که شامل: شهر پیرانشهر بخش مرکزی پیرانشهر و شهرستان سردشت شامل: شهر سردشت، بخش مرکزی سردشت بوده است (قانون تعیین محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی)؛ و بر اساس آخرین قانون تقسیمات کشوری محدود به شهرستان پیرانشهر که شهر پیرانشهر، بخش مرکزی، بخش لاجان و شهرستان سردشت که شهر سردشت، بخش مرکزی، بخش وزینه را در برمی‌گیرد (وزارت کشور، ۱۳۹۸: فرم ۵۲).

بررسی دو مقوله تناسب تسهیم و جری ماندرینگ در این حوزه انتخابیه نشان می‌دهد که:

نسبت به جمعیت، این حوزه انتخابیه در طیف نرمال با میانگین ۲۲۹۵۶۵-۳۴۴۳۴۶ قرار می‌گیرد. واریانس این حوزه ۰.۲۹ است و در طیف نرمال قرار می‌گیرد. حضور نمایندگان از دو شهرستان در تمام ادوار مجلس به صورت برابر بوده است؛ و این حوزه از زمان تشکیل مجلس شورای اسلامی هیچ‌گونه تغییر مرزی نداشته است

حوزه خوی و چایپاره

بر پایه مصوبه سال ۱۳۶۶ وضعیت این حوزه انتخابیه شامل: خوی شهرستان خوی شامل: شهر خوی، بخش مرکزی خوی، بخش چایپاره خوی می‌شود (قانون تعیین محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی)؛ و بر اساس آخرین قانون تقسیمات کشوری محدود به شهرستان خوی که شامل شهر خوی، بخش مرکزی، بخش صفائیه، بخش قطور، بخش ایواوغلی است و شهرستان چایپاره شامل شهر قره ضیاءالدین، بخش مرکزی، بخش حاجی لار است (وزارت کشور، ۱۳۹۸: فرم ۵۲).

نتایج بررسی دو مقوله تناسب تسهیم و جری ماندرینگ در این حوزه انتخابیه نشان از آن دارد که:

نسبت کرسی به جمعیت، این حوزه در طیف اختلاف مثبت بسیار کم با میانگین ۳۴۴۳۴۷-۴۰۱۷۳۷ قرار می‌گیرد؛ و واریانس این حوزه ۱۰۰۸ است که در طیف کم نمایندگی و پرجمعیتی قرار می‌گیرد و از بدو تشکیل مجلس شورای اسلامی تحدید حدود تا دوره یازدهم نداشته است.

حوزه سلماس

مصوبه سال ۱۳۶۶ وضعیت این حوزه انتخابیه را به شهرستان سلماس که شهر سلماس، بخش مرکزی سلماس را در برمی‌گیرد محدود بوده است (قانون تعیین محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی)؛ و طبق آخرین قانون تقسیمات کشوری شهرستان سلماس شامل: شهر سلماس، بخش مرکزی، بخش کوهسار است (وزارت کشور، ۱۳۹۸: فرم ۵۲)

بررسی دو مقوله تناسب تسهیم و جری ماندرینگ در این حوزه انتخابیه حاکی از آن است که:

با توجه به جمعیت، این حوزه انتخابیه در طیف اختلاف منفی بسیار کم با میانگین ۱۷۲۱۷۴-۲۲۹۵۶۴ قرار می‌گیرد و واریانس این حوزه ۰.۹ است که در طیف نرمال قرار دارد.

با توجه به عدم تغییر در محدوده حوزه جغرافیایی از دوره اول مجلس شورای اسلامی تا دوره یازدهم، لذا جری ماندرینگ در این حوزه واقع نشده است

حوزه میاندوآب شاهین‌دژ و تکاب

این حوزه انتخابیه در سال ۹۵ با مصوبه مجلس از میاندوآب تفکیک شد و شهرستان شاهین‌دژ شامل شهر شاهین‌دژ، بخش مرکزی، بخش کشاورز و شهرستان تکاب شامل شهر تکاب، بخش مرکزی، بخش تخت سلیمان به مرکزیت شهر تکاب می‌باشد.

شهرستان شاهین‌دژ یکی از ۱۴ شهرستان استان آذربایجان غربی است که در قسمت جنوب شرقی استان قرار دارد. مرکز این شهرستان شهر شاهین‌دژ می‌باشد.

بر اساس مصوبه سال ۱۳۶۶ وضعیت این حوزه انتخابیه محدود به شهرستان میاندوآب که شامل شهر میاندوآب، بخش مرکزی میاندوآب، بخش شاهین‌دژ میاندوآب، بخش تکاب میاندوآب (قانون تعیین محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی)؛ و بر اساس آخرین قانون تقسیمات کشوری شهرستان میاندوآب شامل شهر میاندوآب، بخش مرکزی، بخش بارو، بخش مرحمت‌آباد است و شهرستان شاهین‌دژ شامل شهر شاهین‌دژ، بخش مرکزی، بخش کشاورز است و شهرستان تکاب شامل شهر تکاب، بخش مرکزی، بخش تخت سلیمان است (وزارت کشور، ۱۳۹۸: فرم ۵۲).

بررسی دو مقوله تناسب تسهیم و جری ماندرینگ در این حوزه انتخابیه نشان می‌دهد که: با توجه به جمعیت، این حوزه انتخابیه در طیف اختلاف منفی بسیار کم با میانگین ۱۷۲۱۷۴-۲۲۹۵۶۴ قرار می‌گیرد و انحراف معیار آن ۰.۱۳ است و در حیطه نرمال قرار دارد.

در جریان بررسی طرح اصلاح جدول قانون تعیین محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی نمایندگان در نشست صحن علنی مجلس شورای اسلامی (چهارشنبه ۲۷ مردادماه ۱۳۹۵)، موافقت کردند.^۱ که حوزه انتخابیه میاندوآب، شاهین‌دژ و تکاب در استان آذربایجان غربی موضوع جدول حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی مذکور در قانون تعیین محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۶/۱/۳۰ و تعداد نمایندگان آن‌ها به شرح زیر اصلاح گردد.

حوزه انتخابیه میاندوآب و شاهین‌دژ و تکاب که دو نماینده دارد به دو حوزه مستقل زیر تقسیم می‌شود:

الف- حوزه انتخابیه میاندوآب شامل شهرستان میاندوآب، بخش مرکزی، بخش باروق و بخش مرحمت‌آباد به مرکزیت شهرستان میاندوآب با یک نماینده این حوزه انتخابیه را تشکیل می‌دهد.

ب- حوزه انتخابیه شاهین‌دژ و تکاب متشکل از شهرستان شاهین‌دژ که شامل شهر شاهین‌دژ، بخش مرکزی، بخش کشاورز و شهرستان تکاب شامل شهر تکاب، بخش مرکزی، بخش تخت سلیمان به مرکزیت شهر تکاب با یک نماینده را تشکیل می‌دهد.

لذا با التفات به موارد بند ۲ و تفکیک جغرافیایی این حوزه انتخابیه به دو حوزه مستقل همچنان در این حوزه جری ماندرینگ دیده نمی‌شود اما این تفکیک تناسب تسهیم را برهم زده است.

حوزه ماکو و چالدران و پلدشت و شوط

به موجب مصوبه سال ۱۳۶۶ وضعیت این حوزه انتخابیه شامل (قانون تعیین محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی). شهرستان ماکو شامل: شهر ماکو، بخش مرکزی ماکو، بخش سیه چشمه ماکو، بخش پلدشت ماکو تشکیل شده است.

و بر اساس آخرین قانون تقسیمات کشوری شامل شهرستان چالدران که شهر سیه چشمه، بخش مرکزی، بخش دشتک و شهرستان پلدشت که شهر پلدشت، بخش مرکزی، بخش ارس و شهرستان شوط که شهر شوط، بخش مرکزی، بخش قره قویون را در برمی‌گیرد (وزارت کشور، ۱۳۹۸: فرم ۵۲).

بررسی دو مقوله تناسب تسهیم و جری ماندرینگ در این حوزه انتخابیه نشان می‌دهد که:

با توجه به جمعیت، این حوزه انتخابیه در طیف نرمال با میانگین ۲۲۹۵۶۵-۳۴۴۳۴۶ قرار می‌گیرد. انحراف معیار این حوزه ۰.۴۹ است که در طیف نرمال قرار گرفته است و بررسی‌ها نشان می‌دهد تغییر در مرزهای این حوزه بعد از انقلاب اسلامی ایجاد نشده است.

حوزه مهاباد

بر اساس مصوبه سال ۱۳۶۶ وضعیت این حوزه انتخابیه شامل شهرستان مهاباد و شهر مهاباد، بخش مرکزی مهاباد را در برمی‌گیرد (قانون تعیین محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی)؛ و بر اساس آخرین قانون تقسیمات کشوری به شهرستان مهاباد و شهر مهاباد، بخش مرکزی، بخش خلیفان محدود می‌شود. (وزارت کشور، ۱۳۹۸: فرم ۵۲).

بررسی دو مقوله تناسب تسهیم و جری ماندرینگ در این حوزه انتخابیه نشان می‌دهد که:

با توجه به جمعیت، این حوزه انتخابیه در طیف نرمال با میانگین ۲۲۹۵۶۵-۳۴۴۳۴۶ قرار می‌گیرد؛ و انحراف معیار آن ۰.۵ است و در حیطه نرمال قرار دارد این حوزه انتخابیه در دوره اول مجلس شورای اسلامی نماینده در مجلس نداشته است.^۲

با توجه به عدم تغییر در محدوده حوزه جغرافیایی از دوره اول مجلس شورای اسلامی تا دوره یازدهم، جری ماندرینگ در این حوزه انتخابیه واقع نشده است.

^۱ با ۱۲۹ رأی موافق، ۶۶ رأی مخالف و ۱۴ رأی ممتنع از مجموع ۲۳۹ نماینده حاضر در جلسه با کلیات این طرح موافقت کردند. همچنین نمایندگان با ۱۲۴ رأی موافق، ۵۶ رأی مخالف و ۱۷ رأی ممتنع از مجموع ۲۳۷ نماینده حاضر در جلسه با ماده واحده این طرح نیز موافقت کردند

^۲ با توجه به شرایط خاص حاکم بر مهاباد در بدو پیروزی انقلاب اسلامی نیروهای با نفوذ و معاند در منطقه اجازه حضور مردم در این انتخابات را ندادند

حوزه میاندوآب

مطابق مصوبه سال ۱۳۶۶ وضعیت این حوزه انتخابیه شامل شهرستان میاندوآب شامل: شهر میاندوآب، بخش مرکزی میاندوآب، بخش شاهین‌دژ میاندوآب و بخش تکاب میاندوآب می‌شود (قانون تعیین محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی)؛ و بر اساس آخرین قانون تقسیمات کشوری شامل شهرستان میاندوآب و به بخش مرکزی، بخش باروق، بخش مرحمت‌آباد محدود می‌شود (وزارت کشور، ۱۳۹۸: فرم ۵۲). بررسی دو مقوله تناسب تسهیم و جری ماندرینگ در این حوزه انتخابیه نشان می‌دهد که:

با توجه به جمعیت، این حوزه انتخابیه در طیف نرمال با میانگین ۲۲۹۵۶۵-۳۴۴۳۴۶ قرار می‌گیرد؛ و انحراف معیار آن ۰.۱۳ است که در طیف نرمال قرار گرفته است

در جریان بررسی طرح اصلاح جدول قانون تعیین محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی نمایندگان در نشست صحن علنی مجلس شورای اسلامی (چهارشنبه ۲۷ مردادماه ۱۳۹۵)، موافقت کردند که حوزه انتخابیه میاندوآب، شاهین‌دژ و تکاب در استان آذربایجان غربی موضوع جدول حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی مذکور در قانون تعیین محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۶/۱/۳۰ و تعداد نمایندگان آن‌ها به شرح زیر اصلاح گردد.

حوزه انتخابیه میاندوآب و شاهین‌دژ و تکاب که دو نماینده دارد به دو حوزه مستقل زیر تقسیم می‌شود:

الف- حوزه انتخابیه میاندوآب شامل شهرستان میاندوآب، بخش مرکزی، بخش باروق، بخش مرحمت‌آباد به مرکزیت شهرستان میاندوآب با یک نماینده تشکیل می‌شود.

ب- حوزه انتخابیه شاهین‌دژ و تکاب متشکل از شهرستان شاهین‌دژ شامل شهر شاهین‌دژ، بخش مرکزی، بخش کشاورز و شهرستان تکاب شامل شهر تکاب، بخش مرکزی، بخش تخت سلیمان به مرکزیت شهر تکاب با یک نماینده تشکیل می‌شود.

نظر به موارد بند ۲ و تفکیک جغرافیایی این دو حوزه و با توجه عدم وجود کرسی ثابت برای یک فرد یا گروه و نبودن گرایش خاص قبل و بعد از انتزاع و همگنی اجتماعی و فرهنگی دو حوزه در این حوزه جری ماندرینگ دیده نمی‌شود اما تناسب تسهیم را به عدم تناسب تسهیم تغییر داده است.

حوزه انتخابیه نقده و اشنویه

بر پایه مصوبه سال ۱۳۶۶ وضعیت این حوزه انتخابیه شامل شهرستان نقده که شهر نقده، بخش مرکزی نقده، بخش اشنویه نقده را در برمی‌گیرد. (قانون تعیین محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی)؛ و بر اساس آخرین قانون تقسیمات کشوری محدود به شهرستان نقده که شهر نقده، بخش مرکزی، بخش محمدیار و شهرستان اشنویه که شهر اشنویه، بخش مرکزی، بخش نالوس را شامل می‌شود (وزارت کشور، ۱۳۹۸: فرم ۵۲).

بررسی دو مقوله تناسب تسهیم و جری ماندرینگ در این حوزه انتخابیه نشان می‌دهد که:

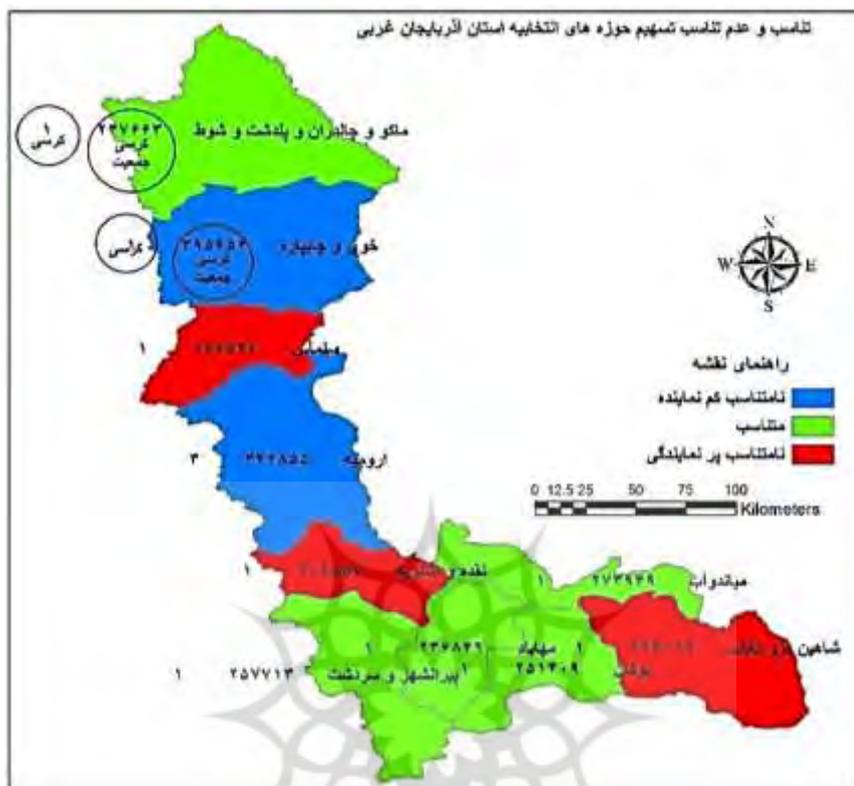
با توجه به جمعیت، این حوزه انتخابیه در طیف اختلاف منفی بسیار کم با میانگین ۱۷۲۱۷۴-۲۲۹۵۶۴ قرار می‌گیرد؛ و انحراف معیار این حوزه ۰.۸۵ است و در طیف پر نمایندگی و کم‌جمعیتی اما در محدوده نرمال قرار دارد و در این حوزه انتخابیه از بدو تأسیس مجلس شورای اسلامی هیچ‌گونه تغییری مشاهده نشد؛ و جری ماندرینگ در این حوزه انتخابیه واقع نشده است.

تحلیل وضعیت حوزه‌های استان

شکل شماره (۳) نقشه وضعیت تناسب و عدم تناسب تسهیم حوزه‌های انتخابیه استان آذربایجان غربی را نشان می‌دهد که دو حوزه انتخابیه ارومیه، خوی و چارپاره از حوزه‌های انتخابیه کم‌نماینده به شمار می‌آید و سه حوزه انتخابیه شاهین‌دژ، سلماس و نقده و اشنویه از حوزه‌های انتخابیه پر نمایندگی محسوب می‌شود؛ و سایر حوزه‌ها وضعیت نرمال دارند. علت کم‌نماینده‌گی و پرجمعیتی حوزه انتخابیه ارومیه

وجود مرکزیت استان و مهاجرت است که در کل کشور از مرکز به پیرامون کم نمایندگی جای خود را به پر نمایندگی و نرمال می‌دهد و پر نمایندگی و کم نمایندگی سلماس و خوی و چابهار به واسطه انتزاع نامتناسب و عدم وجود گزینه بهتر برای انتزاع بوده است.

شکل شماره (۳). نقشه وضعیت تناسب تسهیم حوزه‌های انتخابیه استان آذربایجان غربی

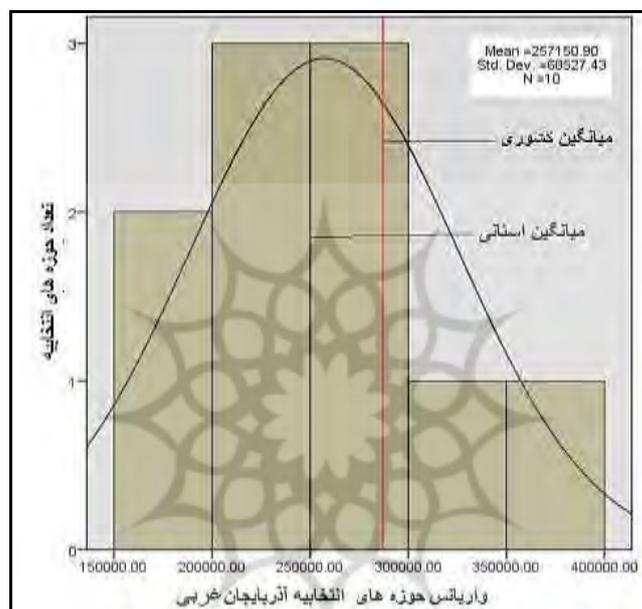
با توجه به جدول (۱) اگرچه در سرشماری سال ۱۳۹۵ اکثر حوزه‌ها با توجه به طیف‌بندی این پژوهش در طیف نرمال قرار دارند اما در برخی حوزه‌ها عدم تناسب تسهیم مشهود است و تفکیک حوزه انتخابیه تکاب و شاهین‌دژ و میان‌دوآب موجب عدم تسهیم جمعیتی در حوزه انتخابیه شاهین‌دژ شده است به صورتی که حوزه انتخابیه شاهین‌دژ بسیار پر نمایندگی شده است. در حوزه انتخابیه ارومیه و خوی و چابهار پر جمعیتی و کم نمایندگی مشهود است؛ و با توجه به این که دست‌کاری در حوزه‌های استان به‌ندرت انجام گرفته و تفکیک حوزه شاهین‌دژ و میان‌دوآب در راستای بهبود و رسیدگی بهتر در حوزه‌ها بوده است و از سویی در حوزه شاهین‌دژ و تکاب و میان‌دوآب بافت اجتماعی و فرهنگی همگنی دارد و نیز گرایش غالبی قبل از انتزاع وجود نداشته و بعد از انتزاع به دو حوزه، برای فرد یا گروه کرسی ثابت و پایدار در هر دو حوزه ایجاد نشده بر این پایه جری ماندرینگ واقع نشده است.

جدول (۱). جدول وضعیت کلی تناسب تسهیم و جری ماندرینگ در استان آذربایجان غربی

ردیف	حوزه‌های انتخابیه	مساحت	کرسی جمعیت	تعداد کرسی	واریانس	طیف حوزه	جری (ماندرینگ)
۱	شاهین‌دژ و تکاب	4402. 471393	173012	1	1. 13	پر نمایندگی کم جمعیت	واقع نشده
۲	سلماس	2579. 381852	196546	1	0. 9	نرمال	واقع نشده
۳	مهاباد	2638. 70843	236849	1	0. 5	نرمال	واقع نشده
۴	ماکو و چالدران و پلدشت و شوط	6391. 6512	237663	1	0. 49	نرمال	واقع نشده
۵	بوکان	2518. 320567	251409	1	0. 35	نرمال	واقع نشده
۶	پیرانشهر و	3619. 976788	257713	1	0. 29	نرمال	واقع نشده

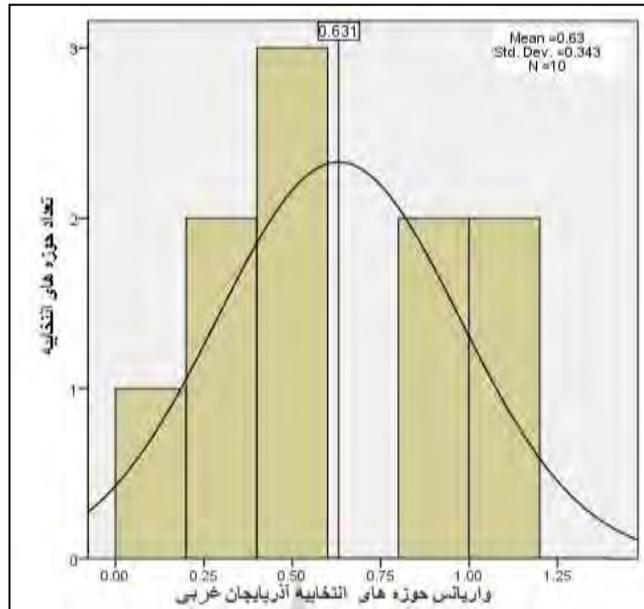
۷	میان‌دوآب	سردشت	2204. 983071	273949	1	0. 13	نرمال	واقع نشده
۸	ارومیه	5321. 259851	346855	3	0. 59	کم نمایندگی پرجمعیت محدوده نرمال	واقع نشده	
۹	خوی و چاپاره	5529. 654385	395956	1	1. 08	کم نمایندگی پرجمعیت	واقع نشده	
۱۰	نقده و اشنویه	2333. 613109	201557	1	0. 85	پر نمایندگی کم جمعیت در محدوده نرمال	واقع نشده	

شکل شماره (۴) بررسی واریانس جمعیتی حوزه‌های انتخابیه استان آذربایجان غربی نسبت به میانگین کشوری نشان می‌دهد که میانگین استانی جمعیت حوزه‌های انتخابیه ۲۷۲۱۰۱ نفر است به صورتی که دو حوزه بین ۱۵۰ تا ۲۰۰ هزار نفر جمعیت دارند و ۶ حوزه بین ۲۲۰ تا ۳۰۰ هزار نفر جمعیت دارند و دو حوزه بین ۳۰۰ تا ۴۰۰ هزار نفر جمعیت دارند.

شکل شماره (۴). نمودار واریانس جمعیتی حوزه‌های انتخابیه استان آذربایجان غربی

همان‌طور که در شکل شماره (۵) نمودار واریانس حوزه‌ها مشاهده می‌شود تجمیع میزان واریانس این استان معادل ۶.۳۱ و میانگین واریانس آن معادل ۶۳/۳ صدم است؛ و به نسبت کرسی به کل جمعیت استان تعداد ۱۱.۳۷ کرسی تعلق می‌گیرد؛ و در استان هیچ حوزه‌ای انحراف معیار بالاتر از ۲ یا پرت ندارد؛ اما حوزه خوی و چاپاره در آستانه ورود به حوزه‌های پرت کشور است و در همین زمینه حوزه شاهین‌دژ و تکاب در صورت کاهش نرخ رشد جمعیت به سمت حوزه‌های پرت کشور و طیف پر نمایندگی و کم جمعیتی شدید سقوط خواهد کرد.

شکل شماره (۵): نمودار واریانس حوزه های انتخابیه استان آذربایجان غربی

نتیجه گیری

وضعیت کلی تناسب تسهیم استان نسبت به کل کشور مناسب است و در تجدیدنظرهای آتی می بایست پایداری تناسب تسهیم در نظر گرفته شود و مورد کم نمایندگی حوزه انتخابیه ارومیه با احتساب میانگین مرکزی محاسبه شده در سطح ملی، عدد ۲۷۸ هزار نفر با توجه به تمرکز جمعیت در صورت رسیدن به جمعیت 1,112,000 نفر یک کرسی می توان اضافه کرد. در حوزه انتخابیه کم نماینده خوی و چابپاره در صورت رسیدن به جمعیت کمینه نرمال عدد ۴۶۰ هزار نفر با توجه به پیرامونی بودن حوزه، یک کرسی دیگر می توان اضافه نمود تا عدالت فضایی جای خود را با عدم تناسب تسهیم جایگزین نماید. در مورد حوزه های نرمال در صورت تک کرسی بودن و مؤلفه مرکز یا پیرامونی و تمرکز یا عدم تمرکز جمعیت با احتساب میانگین مرکزی یا کمینه حیطه نرمال می توان کرسی اضافه نمود و در مورد حوزه های انتخابیه پر نماینده با توجه به ملاحظات ویژه، تلفیق با حوزه های پیرامون منطقی به نظر نمی رسد و نیاز به بررسی همه جانبه توسط کارگروهی از کارشناسان خبره در حوزه جغرافیای انتخابات دارد تا جوانب امر را بررسی نمایند. بررسی جری ماندرینگ در استان نشان از آن دارد که جری ماندرینگ تا دوره یازدهم واقع نشده است؛ اما در صورت انتزاع یا تلفیق در محدوده جغرافیایی حوزه های انتخابیه بدون توجه به الگوی رأی دهی و نظر کارشناسی احتمال وقوع جری ماندرینگ قوت می گیرد.

منابع

- پیشگاهی فرد، زهرا (۱۳۹۸). *درس جغرافیای انتخابات*، دانشگاه تهران
- تایلور، پی. جی و جانسون (۱۳۸۶). *جغرافیای انتخابات*، مترجم: پیشگاهی فرد، زهرا، تهران: نشر قومس
- جونز، مارکینگ و رایس جونز و مایکل ووڈز (۱۳۸۶). *مقدمه‌ای بر جغرافیای سیاسی*، مترجم زهرا پیشگاهی فرد و رسول اکبری، ناشر: دانشگاه تهران
- درگاه ملی آمار (۱۳۹۹). *نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵*، جداول تفکیکی جمعیت.
- دلاور، علی (۱۳۹۸). *احتمالات و آمار کاربردی در روانشناسی و علوم تربیتی*، تهران: انتشارات رشد
- سید ناصری، محمدمهدی (۱۳۹۹). *قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران*، تهران: انتشارات مجد
- شهبازی، محبوب (۱۳۸۰). *تقدیر مردم‌سالاری*، تهران: نشر روزنه
- عمید، حسن (۱۳۸۹). *فرهنگ عمید*، ناشر: راه رشد
- فرهنگستان زبان و ادب فارسی. دفتر دوازدهم. *فرهنگ واژه‌های مصوب فرهنگستان*. تهران: انتشارات فرهنگستان زبان و ادب فارسی. شابک ۹۷۸-۶۰۰-۶۱۴۳-۶۶-۸
- قانون تعیین محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی
- قسمتی، باقر و دیگران (۱۳۹۹). *استان‌شناسی آذربایجان غربی*، نشر: کتب درسی ایران
- کاویانی راد، مراد و مصیب قره بیگی (۱۳۹۷). *جغرافیای انتخابات بنیادها، مفاهیم و رویکردها*، تهران: انتشارات مطالعات راهبردی، چاپ دوم
- کریمی پور، یدالله (۱۳۸۱). *مقدمه‌ای بر تقسیمات کشوری در ایران*، جلد اول، تهران: انجمن جغرافیایی ایران
- مجتهد زاده، پیروز (۱۳۹۱). *جغرافیای سیاسی و سیاست جغرافیایی*، تهران: انتشارات سمت
- معین، محمد (۱۳۸۱). *فرهنگ لغت معین*، تهران: نشر آدنا کتاب نو
- Agnew, J. (1996). Mapping politics: How context counts in electoral geography. *Political Geography*, 15(2), 129-146
- Agnew, J. (2018). Too many Scotlands? Place, the SNP, and the future of nationalist mobilization. *Scottish Geographical Journal*, 134, 5-23.
- Altman & Brian Amos, Daniel A (2015). Revealing Preferences: Why Gerrymanders are Hard to Prove, and What to Do about It, <https://papers.ssrn.com/12/04/2020>
- Charles Blahous. (2019) "Thinking Apolitically about Gerrymandering." Mercatus Research, Mercatus Center at George Mason University, Arlington, VA, July.
- Elster, Charles (2005). *The Big Book of Beastly Mispronunciations*. Boston: Houghton Mifflin. p. 224.
- Estes, T. (2006). Where the Votes Are: The Electoral Geography of the Coming Democratic Majority. *The Forum*, 3, pp (4). Retrieved 8 Sep. 2019, from doi:10.2202/1540-8884.1085
- Forest, Benjamin (2017). Electoral geography: From mapping votes to representing power, November 2017, *Geography Compass*, DOI: 10.1111/gec3.12352

- Forgette, Richard and Glen Platt (2005); Redistricting principles and incumbency protection In the U.S. Congress, Political Geography, Number 24, 934-95
- Gene Grossman and Elhanan Helpman (2018), “Identity Politics and Trade Policy” (Center for Economic Policy Research Discussion Paper 13367, London, October 2),
- Griffith, Elmer (1907). *The Rise and Development of the Gerrymander*. Chicago: Scott, Foresman and Co. pp. 72–73.
- Horn, Mark (1999). GIS and Geography of politics, Research Engineer at CSIRO Mathematical and Information Sciences in Australia. Research interests: decision support systems; locational analysis; transport planning... P: 939
- Kavianirad, Morad and Majid Rasouli (2015). Explanation of relationship between Geography and Elections (Electoral Geography) *Geopolitics Quarterly*, Volume: 10, No 4, winter. M. Horn, GIS and Geography of politics, 1999. P: 939
- Johnston, R. J. & Pattie, C. J. (2006). Putting voters in their place: Geography and elections in Great Britain. Oxford, UK: Oxford University Press. In the context of electoral and urban geography
- Johnston, Ron (2002). Manipulating maps and winning elections: measuring the impact of malapportionment and gerrymandering”. In *Political Geography*, Volume 21, pp. 1-31. Elsevier: Atlanta.
- Kovalcsik, Tamás – Nzimande, Ntombifuthi Precious (2019). Theories of the voting behaviour in the context of electoral and urban geography. *Belvedere Meridionale* vol. 31. No. 4. Pp.207–220.
- Liptak, A. (2017). Justices to hear major challenge to partisan gerrymandering. *The New York Times*.
- Mclean, I. (1995). *The Concise Oxford Dictionary of Politics*, London: Oxford.
- Nicholas Jon Crane, Kevin Grove (2018). An active role for political geography in our current conjuncture, *Geography Compass*, 10.1111/gec3.12410, 12, 11,
- Sam Halvorsen (2019). The geography of political parties: Territory and organisational strategies in Buenos Aires, *Transactions of the Institute of British Geographers*, 10.1111/tran.12343, 45, 2, (242-255),
- Sauer, C. O. (2020), *Geography and the Gerrymander*, the *American Political Science Review*, Vol. 12, No. 3 (Aug. 1918), pp. 403-426
- Shin, M. (2001). The politicization of place in Italy. *Political Geography*, 20, 331–352.
- Shin, Michael (2015). Electoral Geography in the Twenty-First Century, <https://doi.org/10.1002/9781118725771.ch21>
- Taylor, A.H. (1973a), 'Variations in the relationship between class and voting in England 1950 to 1970' *Economic Social Geography* 64, 1648
- Tore Kjeilen (2018). *Orumiyeh - LookLex Encyclopaedia*. looklex.com.
- The American Heritage Dictionary of the English Language, (2019) .5th ed. s.v. “gerrymander,” accessed July 3
- <https://ahdictionary.com/word/search.html?q=gerrymander>.
- <https://www.ostan-as.ir>
- <https://www.amar.org.ir/>

- <https://rc.majlis.ir/>
- <https://www.shora-gc.ir>
- <https://apll.ir/>

